

A budavári királyi palota regénye

A magyar hadseregnek a szövetséges hadakkal együtt 1686-ban végre sikerült térdre kényszeríteni a törököt Budán. Iszonyú harcok folytak le addig, a szörnyű bombázás szinte a hegyet is megremegette. Az égbe csapó lángok azt jósolták, semmi más nem marad a Várból, mint kő és föld, a vérgőzös romokon mégis birokra mentek a harcosok. Másfél száz év kegyetlen megaláztatása után a magyarság elérkezettnek látta a leszámolást. Azon az estén pedig, amikor a magyar seregek zászlóit újra megjelengette a szél a bástyák romjain, a szívek megteltek békevágygal. Sokat harcolt eddig már a magyar. Vért, életet adott ezekért az úszkös romokért is. Most már építeni akart. És pénzt is többet adott, mint bárki más, mert amiye volt, azt mind odaadta. *11 millió forintot áldozott kétszer annyit tehát, amennyit a művelt Nyugat a pápa könyörgő szózatára...*

Hogy miképpen nézett ki a vár azután, hogy az első hajnal rákészöntött, többféle írásos emlék maradt reánk. A királyi palotából csak a falak maradtak meg, a Szent István torony romokban hevert, a palota sorok is csak a pusztulás képét mutatták. Az első hetek győzelmi mámore után bár szerény keretek között, de megindult az építő munka. A magánpaloták újjáépítése aránylag nem okozott olyan gondot, amit megoldani nem tudtak volna. A nagy részt emeletes házak rövidesen tető alá kerültek mind és az építéshez szükséges anyagot is könnyen megtalálták a rommalőtt királyi palota körében.

Amit IV. Béla, Nagy Lajos, Zsigmond és Mátyás király alkotó szelleme keltett életre a várhegyen és ami a külföld csodálatát nem egyszer hívta ki, mondhatni pár nap alatt nem csak külsejében, hanem belsősegeiben is semmivé vált.

A szörnyű ostrom legjobban a királyi várat viselte meg

Ami tehát a sok ezer éves magyar kultúra dicsőségét hirdette a dómépítő századok során, semmivé vált. „Juvigny rajzán a bástyától északra fekvő és a várhegy magaslatától a Duna partjáiig süllyedő lejtő valóságos földrengés képét mutatta. Összefüggő falrészek csak a parthoz közel állanak ki, itt-ott valamennyire a földből, a hegy pereméről leszakadó épületek kövei és téglái nagyobb pusztítást vittek itt véghez, mint maga a közvetlen ostrom.” De egy másik látkép, von Rosenfeld képe sem nyújt igazságtalóbbat. Szent István tornyának romja sem magasodik ki. A Dunára néző keleti főfalnak, a tetőpereméig érő vízszintes vonal eltűnt a beomlások, a beszakadások szabálytalan cikk-cakkjában.

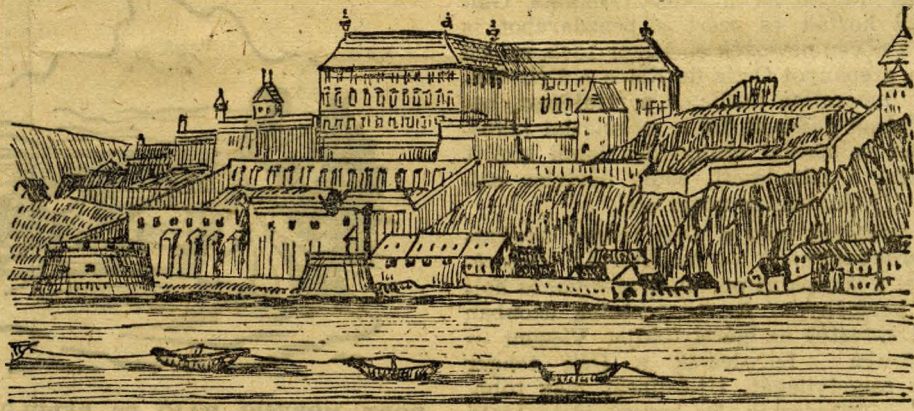
A legújabb levéltári kutatások szerint Regál Miksa Lajos várparancsnok 28 év

figyelmet érdemlő tanulmány a főváros kiadásában, de nem a széles nyilvánosság számára szóló „Tanulmányok Budapest múltjából” könyvsorozatban jelent meg. Bánrévy György minden részletre kiterjedő tanulmányának elején rövid visszpillantást vet a királyi palota középkori történetére. Majd ismerteti azokat az okokat, amelyek a királyi palota felépítésére az arra illetékes tényezőket kényszerítették.

Először egy Hölbling János nevű kőműves mester készített tervet arról, miképpen lehetne a palotát felépíteni. Ezt a tervet készítőjével Regál Miksa Lajos várparancsnok felküldte Bécsbe. Hölbling azonban nemcsak a palota építésének tervét készítette el, hanem Buda erősítésének is. A tervek annyira megnyerték a haditanács tetszését, hogy a tervek kivitelére

Bécsi-kapu közepében tűz ütött ki, aminek terjedését az északról törő szélvihar nagyban elősegítette. A tűz végigperzselte az egész várat. „A tűz ugyan nem érte el a királyi palota épületét, de átcsapott a puszkaportoronyra, azt lángborította, majd levégőberöpítette.” Ez a robbanás rombadönstretombolta a palota tetőzetét is. Ezután újból felszólították Buda városát, hogy az építkezésekhez járuljon hozzá. Ugyanakkor megígérték, ha a város segítségével felépül a királyi palota, akkor a katonákat oda száll-

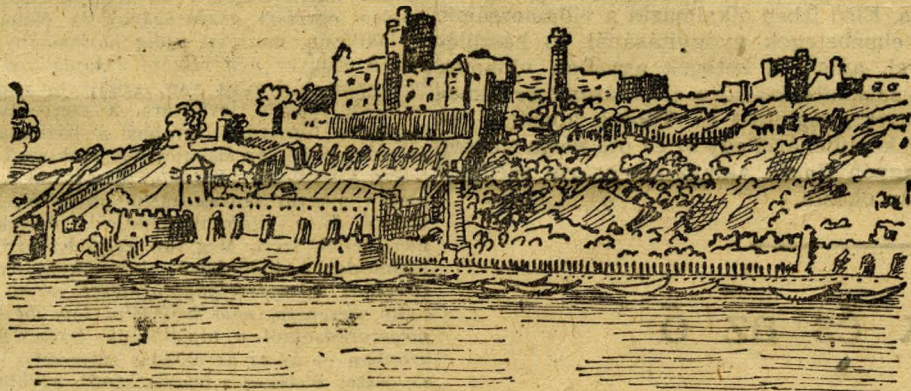
lásolják be és így a lakosság mentesül a tanács a hozzájárulást újra megtagadta. Így húzódtott az építkezés ügye. 12 éven keresztül vitáztak, hogy miképpen és hogyan építsék fel a királyi palotát, erre még sem került sor. Az illetékes körök még egy párszor megpróbálkoztak az építkezések továbbfolytatásával, de törekvésük eredménytelen maradt. Hogy miért, milyen okok játszottak közre, hogy a magyarság az építkezések körül passzívan viselkedett, nem tudunk választ adni. De hogy lehetnek okok erre a passzivitásra, az feltételezhető. Az építkezések 1726-ban véglegesen leálltak. 1729-ből ugyan származik egy okmány, mely szerint a régi királyi vár mellett a katonaságnak egy kisebb házat építenek, de ez a terv is meghiúsult. Bánrévy György dr. szerint az 1737-ből származó rajz, mely királyi palotát mutatja be

beszállásolások alól. Sautermeister polgármester azonban úgy látszik, nem sokat bízott az ígérésekben, mert nyolc pontban foglalt válasziratában a hozzájárulást megtagadta. Válasziratában közölte, hogy a kamarától a város nem kap többet, mint más város. A város bevételéből csak a kiadásokat tudják úgy ahogy fedezni. Végül arra a biztatásra, hogy a kész palota meg fogja szüntetni a katonai beszállásolások terhét, ezt remélné ugyan, de nem hisz benne, mert csak a beszállásolások fognak kicserélődni, de maga a helyzet változatlan marad. A várparancsnok a polgármester választát felküldte a haditanácsnak. A haditanács erre dörgedelmes leiratot intézett a város-hoz, de ez sem vitte előrébb a dolgot, mert ellenmond a való tényeknek. E látkép rajzolója többet látott, helyesebben, többet

szeretett volna látni a félbemaradt palotán, mint amennyit a szürke valóság mutatott. Mert csak 1748-ban Grassalkovich Antal gróf kezdeményezésére indult meg a királyi palota építésének munkálata, mely azután eredményre is vezetett. A Mária Terézia uralkodása alatt épített palota több főfala a Zsigmond és Mátyás idejéből fennmaradt falazatra épült, sőt a déli szárnyánál találtak egy egész traktust, amit régi és igen érdekesen boltozott pincére állítottak.

A királyi palota tehát nemcsak tető alá került, hanem azt be is rendezték. De ez a palota sem külsejében, sem belsősegeiben nem közelítette meg azt a királyi palotát, amit Mátyás király építtetett a magyar kultúra dicsőségére. **Abonyi Ernő**

vel a vár visszafoglalása után, 1714-ben, tett javaslatot először arra, hogy a romokban álló egykori királyi palota köveit a használatlanul sürgős erősítésekhez használják fel. Hogy milyen viszonyosságok, küzdelmek, intrikák és mesterkedő cselszövények között indult, folyt és még sem fejeződött be teljesen a palotaépítkezés, erről Bánrévy György dr. *A budai királyi palota újjáépítése III. Károly alatt* című nagyszerű tanulmányában számol be. Ez a külön

egyelőre 50 ezer forint kiutalását helyezték kilátásba, sőt ezenfelül 10 ezer pengőt is beígérték. Eddig rendben lett volna a dolog. De a munka megindításánál már bizonyos akadályok mutatkoztak. Az építkezésekhez kirendelték Fortunató de Prati kamarai mérnököt, aki szintén résztvevett az építkezés munkálatainál. A munkánál résztvevők között ugyanis bizonyos nézeteltérések mutatkoztak.

A bécsi haditanács a palota felépítését határozza el

Mialatt arról vitatkoztak, hogyan kellene az építkezések munkáit továbbfolytatni, a munka a szó legteljesebb értelmében leállt. De beleszólt a viába a legnagyobb úr, a pénzhiány is. A városparancsnok az 1716-ban a törökök ellen indított felszabadító hadjárat során hősi halált halt. A királyi palota építéséin az új városparancsnok Löffelholz generális sem tudott segíteni. A palota falai még 1718 telén tető nélkül álltak. Eles panaszok hangzottak el emiatt és vádolták a vármegyéket, amelyek a „robot zavartalan beszolgáltatására nem helyeztek súlyt.” Kifogásolták, hogy még 1717-ről is 2286 forint 17 krajcár hátrálékban volt. 1718. közepén végre olyan intézkedések történtek, melyek a tetőépítkezés befejezését elősegítették.

A sóhivatal szerepe az építkezéseknél

Hogy miképpen került tető alá a palota, erről Bánrévy György érdekes módon számol be. „Mindenekelőtt gondoskodni kellett a tetőzet anyagának beszerzéséről. Sajnos a Felvidékről szállított fatörzsek kintalása nem ment simán. Meggyőzés történt a haditanács és a kamara között, hogy a Felvidékről úsztatott fát a budai erőd és a víta indult és csak hosszabb tanácskozások

királyi palota szükségleteire ingyen fogja átengedni. Ugy látszik azonban, hogy erről a pesti sóhivatal nem tudott. Mert a pesti sóvámszedő a fát készpénzfizetés ellenében volt hajlandó kiszolgáltatni. Hiába hiába kiadását nem engedte meg. Erre újabb és felsőbb utasítások után mutatott hajlandóságot arra a sóhivatal, hogy a fa anyagot a palota építkezési céljaira kiadja ugyan, de erről elismervényt kér. A palota egy része ezek szerint tető alá került.

A palota építését intéző körök az építkezés befejezése érdekében olyan javaslatot készítettek, mely szerint az építkezés munkálataiban ne csak négy vármegye, hanem az összes megyék vegyenek részt. E célra számbavették Buda városát is. Igen ám, de hiába volt pénz, ha nem volt kő, és hiába volt homok, ha ugyanakkor hiányzott a fa. Mindig hiányzott valami, ami kellett volna. Közbe az építkezést intéző illetékesek is egymás ellen fordultak, ami újra csak hátráltatta az építkezéseket.

Mialatt mindegyik intéző lendületbe akarja hozni az elakadt építkezést, emellett féltékenyen őrködtek a hatáskörüik csorbíthatatlansága felett! 1723-ban még mindig veszegettek, ahelyett, hogy épültek volna. Ez év húsvét vasárnapján azután a természet elemei is beleszóltak a viába. Reggel a